

Kitekintés

OCLC – nemzetközi bibliográfiai forrásmegosztó hálózat könyvtárak számára

Janet Mitchell

Az előadás az Országos Műszaki Könyvtárban, 1994. április 25-én tartott, az OCLC és az Info Technology Supply Ltd. közös támogatásával rendezett szemináriumon hangzott el. Az „OCLC – An international bibliographic resource sharing network for libraries” címen az OCLC Europe igazgatója ismertette a szervezet munkáját. A fordítást Orbán Éva készítette.

Az OCLC olyan, nem profitorientált könyvtári számítógépes szolgálat és egyben kutató szervezet, amelynek intézmények – elsősorban könyvtárak – a tagjai. Az OCLC rendszerek segítik a könyvtárakat a könyvek és egyéb könyvtári dokumentumok megtalálásában, beszerzésében, feldolgozásában és kölcsönzésében. Az OCLC adatbázisokat egyre gyakrabban veszik igénybe a könyvtárhasználók – kutatók, diákok, oktatók és tudósok –, valamint a könyvtáros szakemberek, a főiskolák, egyetemek helyi hálózatain keresztül.

Az évek során az OCLC szoros kapcsolatokat épített ki mindenfajta könyvtárral, de a legerősebb kötelékek a felsőoktatási könyvtárakhoz fűzték, és fűzik a mai napig is.

Az OCLC gyökerei a felsőoktatási könyvtárakhoz nyúlnak vissza: eredetileg az Ohio (Egyesült Államok) állambeli főiskolai könyvtárak csoportosulása volt. Az OCLC-ben alapító és úttörő munkát végző könyvtárosok tudományos berkekben forogtak, és az OCLC-be nemcsak a tudományos háttérükhöz kapcsolódó kutatás és oktatás eszményeit hozták be, hanem a könyvtárügyeit is, amelyek lényege az információ elérésének demokratizálása. Az OCLC-t kezdettől áthatotta a közcélok és a közhivatás erős érzése, amely ma is tovább él szervezetünkben, és az általunk pártfogolt programokban.

A mai könyvtárak az információ tömegének folyamatos növekedése és az információ elérése iránti egyéni igények fokozódása által támasztott kihívásokkal küzdenek. Használóik jól ismerik szűkebb témakörük nemzetközi dimenzióit és elvárják, hogy ezek az ismeretek elérhetőek, hozzáférhetőek legyenek a számukra. Ugyanakkor a világ gazdasági erőforrásai – különösen a könyvtárak fenntartására fordíthatók – nemcsak végesek, hanem sok esetben egyenesen csökkennek. A könyvtáraknak a műszaki fejlődés egyre fokozódó üteme által támasztott olyan kihívásokkal is szembe kell nézniük, amilyenekre a nemzedékemhez tartozó könyvtárosok soha sem számítottak volna. Az ún. információrobbanás, külön-

nösen a nyomtatott kiadványok terén okoz súlyos gondokat a felsőoktatási és a nagy kutatási könyvtárak számára, amelyek hagyományosan átfogó, teljes gyűjteményeket építettek. Az információrobbanás következtében a kiadványok azonosítása, beszerzése, feldolgozása, tárolása és a gyors hozzáférés biztosítása súlyos terhet ró a könyvtárakra.

Az OCLC és tagjai húsz éve fejlődnek szoros együttműködésben, és ennek következtében az OCLC kivételes helyzetből támogathatja a könyvtárakat abban, hogy megfeleljenek a jelen kihívásainak, és felkészüljenek a holnap feladataira. Az OCLC hivatása, hogy tovább könnyítse a világ tudományos, irodalmi és oktatási ismereteinek elérését és használatát. Ez alatt a húsz esztendő alatt maga a világ is megváltozott, lehetővé téve, hogy – mind politikai, mind műszaki értelemben – újabb határokat hágjunk át, és kibővítsük az OCLC tagjainak körét.

Kiindulásként, hadd vázoljam fel az OCLC működési hátterét valamivel bővebben.

Az 1960-as évek végén az OCLC az amerikai könyvtárakban a számítógépes forradalom élén járt, az Online Union Catalogue-gal és az osztott katalógizálási rendszerrel, amelyek révén a könyvtárak gyorsan és hatékonyan tudták feldolgozni a könyveket, és nyomtatott katalóguscédulákat rendelhettek. Akkoriban az Online Union Catalogue és az osztott katalógizálás voltak az együttműködésen, automatizáláson és nagyságrendi megtakarításon nyugvó dinamikus bibliográfiai eszközök. Ezek tették lehetővé a könyvtárak számára, hogy fokozzák forrásaik hozzáférhetőségét, miközben csökkentik feldolgozási költségeiket.

1981-ben az OCLC megnyitotta birminghami (Anglia) irodáját, és ezzel megkezdődött az OCLC tagság kiterjesztése az európai könyvtárakra. Ezt követte az ázsiai, japán, ausztráliai, kanadai és latin-amerikai terjeszkedés. Mára az OCLC a világ 52 országában már több, mint 17 000 könyvtárat szolgál ki. Az OCLC tagok sorában minden könyvtártípus képviselteti magát: iskolai könyvtárak, közművelődési könyvtárak, különböző felsőoktatási könyvtárak, nagyon specializálódott vállalati és kutatóintézeti könyvtárak, valamint a nagy kormányzati és nemzeti könyvtárak. Az OCLC egy nemzetközi X.25-ös távközlési hálózatot működtet, amely kapcsolódik olyan felsőoktatási hálózatokhoz, mint a JANET, a nyilvános adathálózatokhoz és az Internethez, és

nemcsak katalógizálási, hanem könyvtárközi kölcsönzési, retrospektív konverziós feladatokat is ellát, továbbá tájékoztató szolgáltatást is biztosít. Érdekel az állományvédelemben, az elektronikus kiadásban és dokumentumszolgáltatásban. Eredeti munkaterületén – az online katalógizálásban – egyre-másra szárnyalja túl korábbi teljesítményeit. A legutóbbi évben az OCLC több, mint egy billió online tranzakciót dolgozott fel.

Szeretnék további adatokkal szolgálni az OCLC Online Union Catalogue-ról és az ezen alapuló feldolgozó és forrásmegosztó szolgáltatásokról.

Az OCLC Online Union Catalogue (OLUC) az OCLC Online Systemen keresztül 1971 óta áll a könyvtárak rendelkezésére. Ez az adatbázis lényegében egy, az OCLC tagkönyvtárak bibliográfiai és állományadataiból összeolvasztott elektronikus katalógus. Az adatbázis 30 milliónál több US-MARC formátumú rekordot tartalmaz, és hetente mintegy 34 000 rekorddal bővül. A rekordok könyvekre, időszaki kiadványokra, audiovizuális dokumentumokra, térképekre, levéltári anyagokra/kéziratokra, hangfelvételekre, zenei kottákra, számítógépes fájlokra vonatkoznak. Vannak közöttük olyanok, amelyek több, mint 4000 évvel ezelőtt keletkezett anyagok leírásait, s vannak, amelyek még megjelenés előtt álló dokumentumok CIP adatait tartalmazzák.

Az OCLC Online Union Catalogue bibliográfiai tételei több, mint 400 nyelven kiadott egységekre vonatkoznak. Az angol nyelvű dokumentumok aránya jelenleg 66%, de ez állandóan csökken, míg más jelentős nyelvek részaránya növekszik. Ezek közül a német és a francia, amelyek egyenként 1,5 millió rekorddal képviseltetik magukat, és a spanyol 1,2 millió rekorddal a legfontosabbak.

Mivel érdekelheti Önöket, hány rekorddal szerepelnek a közép-európai nyelvek az OCLC adatbázisban, íme:

<i>németül</i>	1 731 747 rekord
<i>magyarul</i>	65 572 rekord
<i>csehül</i>	73 655 rekord
<i>románul</i>	36 724 rekord

Kikerestem példaként a Magyarországon született angol karmestert, Sir Georg Solti-t, aki 1933-ban Budapesten debütált, és azt találtam, hogy az OCLC 1419 munkáját tartalmazza, amelyek közül 1324 zenei felvétel.

Megtaláltam egy 1510-es magyar óraskönyv faksimile kiadását is, és Sir Paul Rycou 1770-es

„The history of the Turks” c. művének több kiadását. A bibliográfiai rekord szerint a következő alcímet viseli ez a mű: A törökök története, „1679-től kezdve magyarországbéli utóharcok teljes elbeszélésével, Bécs és Buda ostromával.”

E fontos munka több egyesült államokbeli könyvtárban fellelhető, és megtalálható a walesi Nemzeti Könyvtárban, valamint a belfasti Queens University könyvtárában.

A bibliográfiai tételek az angol-amerikai katalógizálási szabályzat második kiadása (AACR2) szerint készültek, és megfelelnek az LC hiteles névjegyzékének. Valamennyi rekordhoz csatolkozik a tagkönyvtárak jegyzéke, amelyek rendelkeznek a tétellel államok vagy országok szerint betűrendben. Az adatbázis 30 millió tételéhez több, mint 500 millió leőhelyadat csatolkozik.

A tagkönyvtárak által készített rekordokon kívül az OCLC országos és nemzeti könyvtárak rekordjait is betölti: ezek közé tartozik a Library of Congress, a National Library of Medicine, a US Government Printing Office, a British Library, a National Library of Canada és a National Library of Australia.

Az OCLC adatbázis folyamatosan gazdagszik. Most fejezett be az OCLC egy hat hónapos programot, amelynek keretében 2,5 millió bibliográfiai rekordot vittek a Consortium of University Research Libraries (az Egyesült Királyságban CURL néven ismerik) bibliográfiai anyagából, beleértve az edinburghi, glasgowi, manchesteri, leeds-i, londoni, cambridge-i és oxfordi könyvtárak fájljait.

Katalógizálás

Az OCLC mind online, mind CD-ROM katalógizálási szolgáltatást nyújt. A jelenlegi online szolgáltatást PRISM-nek nevezik, amelynek keretében ellenőrző szám szerint, alfabetikus, böngésző és – 1993 áprilisától – kulcsszó szerinti kereséssel lehet a bibliográfiai tételeket azonosítani, és szövegszerkesztési eszközök állnak rendelkezésre ahhoz, hogy a rekordokat az egyedi könyvtári követelményeknek megfelelően szerkeszthessék meg online módon a könyvtári munkahelyeken. Rendelhetők olyan offline termékek mint a katalóguscédulák, mikrofilmlap-katalógusok és MARC szalagok, de lehívhatók a rekordok hajlékony vagy kemény lemezre és kivihetők helyi vagy nemzeti könyvtári rendszerbe is. Az online

munkaformák és elérési lehetőségek a Library of Congress hiteles névjegyzékéhez és tárgyszó-jegyzékéhez is biztosítottak, így a könyvtárak olyan tételekhez is készíthetnek rekordokat, amelyek nem szerepelnek az OCLC adatbázisban. Jelenleg mintegy 185 európai könyvtár veszi igénybe az online katalógizálási szolgáltatást, amelyek közül a legtöbb az Egyesült Királyságban, Írországbán, Franciaországban és Spanyolországban található.

Az OCLC CD-ROM katalógizáló rendszert is kínál a CAT DC450 név alatt, amely egy teljesen önálló katalógizáló rendszerből és a kortárs könyvek, régebbi könyvek, törvénykezés, orvostudomány, zene, spanyol anyagok és hiteles jegyzékek adatbázis-alegységeiből állnak. Minden CD-ROM részahalmazt negyedévenként aktualizálnak, és egyenként is előfizethetők. Remekül megfelel az olyan könyvtárak számára, amelyeknek nincs online hozzáférésük, vagy amelyekben az online hozzáférés túl drága vagy megbízhatatlan lenne. A CAT DC450-t Windows környezetre is átírják, és az átdolgozott kiadás a tervek szerint jövőre már beszerezhető lesz.

Európában 68 olyan könyvtár van, amely a CAT DC450-t használja, többségük Franciaországban, néhány Spanyolországban, a Cseh Köztársaságban, Németországban, Olaszországban, Törökországban, Magyarországon és Szlovéniában.

Retrospektív konverzió

Az OCLC adatbázist átfogó jellege és bibliográfiai adatgazdagsága a retrospektív konverziós programok ideális forrásává teszi, amelynek révén a könyvtárak képesek lesznek a manapság hozzáférhető bonyolult integrált rendszerek teljes mértékű kiaknázására. Számos európai könyvtár kezdett mostanában rendszerezett retrospektív konverziós munkálatokba Franciaországban, Spanyolországban és Olaszországban, és ezek nagy mértékben hasznosítják a korábbi retrospektív konverziós programokat, amelyeket az Egyesült Államok és az Egyesült Királyság könyvtáraiban az utóbbi 10-12 évben hajtottak végre. Ezek a projektek viszont magukban is javítják a bibliográfiai rekordok hozzáférhetőségét a fontos európai nyelveken (francia, spanyol, olasz, német) és a kelet-európai nyelveken az OCLC adatbázisban.

A könyvtárak maguk is vállalkozhatnak retrospektív konverzióra, ha az online vagy CD-ROM katalogizáló rendszereket használják, de az OCLC kimondottan retrospektív konverziós rendszereket is biztosít, amelyek jobban megfelelhetnek az egyes könyvtárak követelményeinek és költségvetésének.

A legegyszerűbb szinten az OCLC köteget offline szolgáltatást ajánl, amelynek MICROCON a neve. Ennek segítségével a könyvtárak beütik az OCLC kereső kulcsokat és a helyi adatokat egy hajlékony lemezre, majd elküldik ezeket az OCLC-be az OCLC adatbázissal való összevetésre. Az OCLC MARC szalagokon küldi vissza az összevetett rekordokat, a meg nem talált tételekről készített nyomtatott jelentéssel, listával egyetemben.

Az átfogó és teljesen a megrendelő igényeihez igazodó szolgáltatást az OCLC a retrospektív konverziós egység fenntartásával biztosítja, amely az OCLC központjában működik, és több mint 150 retrospektív konverzióval foglalkozó szakértőt foglalkoztat. Ők konvertálják a könyvtári katalógusokat, majd visszaküldik a kész MARC szalagokat a könyvtárnak. Minden egyes szerződést a könyvtárak egyedi igényeihez és költségvetéséhez igazítanak, akik biztosak lehetnek benne, hogy megbízható konverziót kapnak, a megállapodásban rögzített időkereteken belül.

Végül azok a könyvtárak, amelyeknek például egy kölcsönzési rendszerből származó egyszerű, géppel olvasható rekordjai vannak, az OCLC a TAPECON szalagkonvertáló szolgáltatást kínálja, amely ezeket a rekordokat teljes MARC feldolgozási szabványoknak megfelelő rekordokká alakítja.

Az OCLC az utóbbi évtizedben több, mint 7 millió rekordot konvertált már európai könyvtárak számára. Nagyobb projektek: Harvard University, Oxford University, Queen's University, Belfast, Bibliothèque Universitaire, Starsbourg.

Könyvtárközi kölcsönzés

Az OCLC adatbázist elérő könyvtárak nemcsak a bibliográfiai tételekhez, hanem az egyes tételeket birtokló könyvtárak jegyzékéhez is hozzáférhetnek. Ez az 500 millió lelőhely teszi az OCLC adatbázist a forrásmegosztás egyedülálló nemzetközi eszközévé. Az OCLC tizenhárom

évvel ezelőtt fejlesztette ki könyvtárközi kölcsönzési alrendszerét, és azóta a könyvtárak több, mint 42 millió könyvtárközi kölcsönzési tranzakcióhoz használták. A könyvtárközi kölcsönzési alrendszer keretében az OCLC adatbázis felhasználható a bibliográfiai adatok felülvizsgálatára, továbbá azt is lehetővé teszi, hogy az OCLC hálózatot használó, kölcsönvevő könyvtárak a bibliográfiai név/cím információkat elektronikus munkalapon a kiválasztott potenciális kölcsönadók között körözzék. Követhető bármely kölcsönzés státusza; a megújítás, visszakeresés és a statisztikák előállítása is biztosított.

A könyvtárak közötti kölcsönzés mellett az OCLC könyvtárközi kölcsönzési alrendszere több dokumentumellátó központ és nemzeti központ elérését is lehetővé teszi, közöttük a British Library Document Supply Centre (BLDSC), a Danish Loan Centre, az ERIC, Information on Demand, INIST, ISI „The Genuine Article”, Library of Congress, NTIS és az University Microfilms International elérését is.

Jelenleg 72 európai könyvtárközi kölcsönzési rendszer használó van – 14 Dániában, 14 Spanyolországban, 14 Svédországban, 5 Franciaországban, 7 Norvégiában és egy pár Finnországban, Németországban, Görögországban, Olaszországban, Hollandiában, Szlovéniában, Svájcban, Törökországban és az Egyesült Királyságban.

OCLC tájékoztató szolgáltatások

Az utóbbi években az OCLC a tájékoztató szolgáltatások piacára is betört, és tekintélyes helyet vívott ki magának.

1990 januárjában az OCLC bevezette az EPIC szolgáltatást, egy online tájékoztató rendszert, amely tárgyi, kulcsszavas és Boole keresést biztosít az OCLC Online Union Catalogueban, továbbá még mintegy negyven más adatbázisban. 1991 vége felé használatba állítottuk az EPIC végső felhasználók számára készült változatát, a FirstSearch-öt. A FirstSearch az OCLC könyvtárhasználók és nem könyvtárosok számára készített online terméke, amely jelenleg kb. 40 népszerű adatbázishoz biztosítja a hozzáférést.

Az EPIC/FirstSearch adatbázisok közül több, mint például a Wilsontól származók és az UMI, a Medline, az ABI/INFORM és az MLA adatbázisok más központon keresztül is elérhetők ugyan, az

OCLC viszont képes egy további előnyt is biztosítani azáltal, hogy összeköti az ezekből az adatbázisokból származó folyóirat-hivatkozásokat és monográfia címeket az Online Union Catalogue állományával. A mondjuk a *The Readers Guide to Periodical Literature*-ből származó hivatkozásokat lekérdező használók egyidejűleg megnézhetik a visszakeresett cikkek leelőhelyét, és az OCLC könyvtárközi kölcsönzési alrendszerén keresztül meg is kérhetik ezt, ha nem jelzik, hogy a használó saját könyvtárának állományában is megvan. Egy üzenet „Your library owns this item” („A tétel könyvtárának állományában megtalálható”) jelenik meg a képernyő tetején, hogy megakadályozza a használók saját könyvtárának állományában lévő dokumentumok kérését, és biztosítsa, hogy az értékes folyóiratgyűjteményeket maximálisan kihasználják.

Az OCLC Online Union Catalogue mind az EPIC-en, mind a FirstSearch-ön keresztül elérhető, de ezek a szolgáltatások azt is lehetővé tették, hogy az OCLC további adatbázisokat építsen. Ezek közül az első az OCLC két Serials Table of Contents (STOC) adatbázisa: a ContentsFirst és az ArticleFirst. A ContentsFirst és az ArticleFirst mintegy 1 millió 1990. január óta megjelent időszakos kiadvány cikkhez biztosít hozzáférést. 1994 januárjától a feldolgozott folyóiratok körét úgy terjesztették ki, hogy lefedje a British Library Insite Information adatbázisát is.

Dokumentumszolgáltatás

1993 februárjában az OCLC bevezette dokumentumszolgáltató rendszerét, az OCLC Dispatch-t, amely úgy alakult ki, hogy a FirstSearch-öt dokumentumszolgáltató központokkal kapcsolták össze. Az első az OCLC Dispatch-ben közreműködő dokumentumrendelő ellátók az UMI, az ISI és Dynamic Information, továbbá a British Library voltak. Amikor a használó megtalál egy megrendelni kívánt hivatkozást, kérheti a vendorok jegyzékét is az adott cikk árának feltüntetésével. A rendszer rövid üzenetben felajánlja a szolgáltatás különböző módjait (postai, fax), kiírja a vásárló adatait és a folyószámla vagy hitelkártya számát.

Az OCLC új automatikus dokumentumszolgáltatási rendszert is bevezetett az UMI-val együttműködve, amelynek neve FastDoc. A Fast-

Doc a FirstSearch online dokumentumrendelési képességét összekapcsolja az UMI ProQuest teljes képi adatbázis rendszerével. Az Egyesült Államokban és a többi országban is kérhető elektronikus úton a keresés során megtalált teljes szöveg faxon és a folyóiratcikkek grafikai anyaga. A faxot egy órán belül garantáltan továbbítják.

Szeretnék rátérni néhány újabb fejleményre, új területre, amelyeken az OCLC fontos szerepet vállal.

Először, az állományvédelem az egész világot foglalkoztatja. 1991-ben az OCLC megszerzett egy nem profitorientált céget, a MAPS-ot (The Micrographic Preservation Service Inc.). Ez a Bethlehemben (Egyesült Államok) székelő szervezet állománymegőrzési célú mikrofilmzéssel foglalkozik. A MAPS egy új, sajátosan e célra kiképzett mikrofógráfiai laboratóriumban működik, és évente mintegy 5 millió mikrofilm képkockát állít elő újságok, törékennyé vált papírú könyvek, kéziratgyűjtemények, levéltári anyagok, magasnyomású könyvek, fényképek és más dokumentumok megőrzése érdekében. A könyvtárak az OCLC rendszert használják arra, hogy az OCLC Online Union Catalogue rekordjaiban rögzítsék az állománymegőrzésre vonatkozó adatokat. Egyre romló állagú nyomtatott örökségünk konzerválása növekvő gondot jelent, és ugyanúgy kooperatív műszaki megoldásokat igényel, mint a katalogizálás és a forrásmegosztás.

Az elektronikus kiadás az OCLC egy másik újkeletű szolgáltatási területe. 1992-ben az OCLC az American Association for the Advancement of Science-szel kiadta az első elektronikus újságot, a „*The Online Journal of Current Clinical Trials*”-t. Az OCLC fejlesztette ki azt a grafikus felhasználói interfészt, amelyet a folyóirat elérésére alkalmaznak, és az OCLC biztosítja a folyóirathoz a hálózati és Internet hozzáférést is. A Current Clinical Trials az első olyan elektronikus folyóirat, amelyet az Index Medicus feldolgoz. Azóta az OCLC két további elektronikus újságot is az útjára bocsátott – az *Online Journal of Knowledge Synthesis for Nursing*-et az *International Honorary Nursing Society*-vel, és az *Electronic Letters*-t az *Institute of Electrical Engineers*-sel.

Az elmúlt évben az OCLC megszerzett egy céget, amelynek neve Information Dimensions Ins. (IDI). Az IDI elektronikus dokumentumok kezelésére alkalmas számítógépes szoftvertermékeket forgalmaz, ami lehetővé teszi az OCLC számára, hogy gyorsan haladjon a teljes szöve-

ges elektronikus dokumentumszolgáltatás fejlesztésében.

Az OCLC birtokában van a Forest Press – a Dewey Tizedes Osztályozás kiadója. A múlt évben az OCLC Forest Press elkészítette az Electronic Dewey-t – a DTO táblázatok CD-ROM változatát.

Szeretnék beszámolni még néhány olyan dologról is, amelyet az OCLC kimondottan az európai könyvtárak támogatására végez.

Az OCLC Europe iroda több, mint 300 nemzeti, kutató, felsőoktatási, főiskolai, közművelődési és szakkönyvtárat szolgál ki Európa, a Közel-Kelet és Afrika 27 országában. Az OCLC Europe a régió legnagyobb és legtöbb felhasználóval rendelkező bibliográfiai szolgáltatója.

Az európai könyvtáraknak közös vágya, hogy a források megosztásával csökkentsék a költségeket, ugyanakkor javítsák a világ ismeretanyagához való hozzáférést. Személyzetük és használói különböző nyelveken beszélnek és naponta igen eltérő kulturális, munka- és távközlési környezetben dolgoznak.

Ha az OCLC hatékony helyi segítséget és oktatást akar biztosítani a felhasználók ilyen sokszínű csoportjának, akkor számos partnerrel és terjesztővel kell együttműködnie. Ezek a terjesztők tisztában vannak a sajátos követelményekkel és a helyi feltételekkel, amelyek országukban vagy a hozzájuk tartozó országok csoportjában fennállnak. Ezek közé a partnerek és terjesztők közé tartozik a CURL (Consortium of University Research Libraries, Egyesült Királyság), a BLCMP és az SLS Ltd. (Egyesült Királyság), a Ministry of Education and Culture és a SUNIST (Franciaország), a DOC&Co (Franciaország), az Info Technology Supply itt Kelet-Európban és a Közel-Keleten, a DOC6 Spanyolországban, az IF srl Olaszországban, valamint a Biblioteksjänst (BTJ) Svédországban.

Az OCLC Europe személyzete segítséget és oktatást biztosít, és a terjesztők személyzetével is együttműködik a termékek és szolgáltatások bemutatásában, javaslatokat tesz a retrospektív konverziós programokkal kapcsolatban, és a megrendeléshez igazított propaganda anyagokat és bemutatókat szervez.

Az OCLC Europe irodája Birminghamban (Egyesült Királyság) egy 56K száloptikás csatornán keresztül kapcsolódik az egyesült államokbeli OCLC-hez. Az OCLC Europe hálózati átjárót tart fenn a nemzeti nyilvános adathálózatokhoz.

1990 júliusában az OCLC Europe dedikált kapcsolatot létesített az Egyesült Királyság akadémiai hálózatához – Joint Academic Network (JANET) –, amelyet 1991-ben úgy terjesztettek ki, hogy a nemzetközi X.25 Europeanet hálózathoz is kapcsolódjon, amely a magán kutatóhálózatokat és a nyilvános adathálózatokat összekötő gerinc szolgáltatást biztosítja. Az OCLC közvetlen kapcsolatban áll az Internettel is.

Az OCLC nemzetközi alapítványokkal is együttműködik annak érdekében, hogy maguknak a könyvtárosoknak biztosítson oktatást és képzést. Az utóbbi két évben a Kongresszusi Könyvtárban dolgozó Soros Alapítványon keresztül érkezett gyakornokoknak programot nyújtottunk az OCLC központjában, az Ohio állambeli Dublinban, és ingyen biztosítjuk a hozzáférést az OCLC termékekhez és szolgáltatásokhoz az elismert könyvtárosiskolák számára.

A jövő? Olyan régen támogatjuk már könyvtárak együttműködését, hogy úgy rá vagyunk hangolódva a könyvtári és oktatási közösségek hullámhosszára, mint kevés más intézmény. A könyvtárak ismernek bennünket, élvezzük a bizalmukat, és elvárják, hogy költséghatékony megoldásokat kínáljunk a nehézségeikre. Eddig is segítettük a könyvtárakat abban, hogy jelentős változtatásokat hajtsanak végre a feldolgozás és a forrásmegosztás terén, most pedig azt várják tőlünk, hogy mellettük álljunk az újabb problémák megoldásában is.

Az OCLC húsz év alatt felhalmozódott tapasztalatai szerint az együttműködés, a műszaki fejlődés, az innováció és a körültekintő tervezés lehetővé teszi a világ információs környezetét behatároló korlátok többségének lebontását. A könyvtárak a regionális és országos hálózatok kialakítása felé haladnak, és eközben nem szabad megfeledkezni arról, hogy világméretű kapcsolatrendszer kiépítésére van szükség. A rövid távú előnyökért nem szabad feladni egy globális megközelítés hosszabb távon érvényesülő hasznát, amely karnyújtásnyira van tőlünk. Végül a tudósok, a kutatók, de valójában mi mindahányan, élvezni fogjuk az együttműködés gyümölcseit.

Az OCLC rendelkezik az egyedülálló elektronikus katalógizáláshoz, forrásmegosztáshoz, tájékoztatáshoz és elektronikus kiadáshoz nemzetközi szinten szükséges potenciállal. Az egyenlő és egyetemes hozzáférés nagy célja elérhető közelebb került.

OCLC hozzáférés az OSZK Könyvtárközi Kölcsönzési Osztályon

Ez év nyarán az OSZK szerződést írt alá az Info Technology Supply Ltd-del (az OCLC forgalmazójával) az OCLC könyvtárközi kölcsönzési alrendszerének használatára. A szerződés visszaigazolása és a kötelező depozit megnyitása után október 20-21-én került sor az osztályon az ITS szakértője által vezetett tréningre, amely kiterjedt mind az online központi katalógusban és az authority file-ban való keresésre, mind a könyvtárközi kérések továbbítására.

Néhány szó a döntés előzményéről: Az OSZK Könyvtárközi Kölcsönzési Osztálya tevékenységét az IFLA előírásainak megfelelően végzi: többek között a külföldi szakirodalmat – hazai lelőhely híján – a dokumentum megjelenési helye szerinti országba továbbítjuk. Ez az elv a gyakorlatban maradéktalanul működik, kivéve az Egyesült Államokban megjelent szakirodalom esetében. Az amerikai dokumentumok bekérése évek óta egyre komolyabb nehézségekbe ütközik. Néhány európai ország, Nagy-Britannia, Németország, Hollandia, Svédország, Svájc, a jó szakmai és személyes kapcsolatoknak köszönhetően, nemzeti anyagon kívül amerikai szakirodalmat is szolgáltat, ha az állományában hozzáférhető. Az európai lelőhely felkutatása azonban gyakran nehéz és időigényes, a kérés több országot is bejár, mire teljesül, sőt, gyakran előfordul, hogy hónapok múlva derül csak ki: nincs európai lelőhely. A washingtoni Kongresszusi Könyvtár irányába tett lépéseink nem voltak eredményesek, mivel a lelőhelyre való továbbítástól eleve elzárkózott, sőt kb. egy éve saját anyagából sem szolgáltat kölcsön – anyagi nehézségekre hivatkozva.

Az OCLC több mint 15 000 könyvtár katalógizálását segítő online rendszer, melynek PRISM ILL nevű könyvtárközi kölcsönzési alrendszere 1979 óta működik, s szolgáltatását azóta több mint 3400 könyvtár vette igénybe. Jelenleg 32 naponta 1 millió kérés érkezik az alrendszerhez. Az 1992-ben továbbfejlesztett PRISM 27 millió bibliográfiai rekordra és 444 millió lelőhelyre épít. Az OCLC nemzetközi hálózata segítségével a továbbítás lerövidül, mivel a kérés csak olyan könyvtárhoz kerül, amelyet a rendszer lelőhelyként megnevez. A kérés továbbítása előtt arra is mód van, hogy a kérő tájékozódjék a potenciális szolgáltató szolgáltatási feltételeiről, beleértve az árakat.

Az azonosító és a jelszó megkérdezése után, remélhetőleg rövid időn belül megkezdhetjük a keresést és a kérések elektronikus postán való lelőhelyre továbbítását.

Az online keresés és a lelőhelyre való juttatás díja kb. 300 Ft-nak megfelelő összeg, melyet kénytelenek leszünk a magyar kérőkre áthárítani. Reméljük, hogy a hagyományos postai úton történő, nehézkes és időigényes kéréstovábbítás helyett gyors és biztos dokumentumszolgáltatást tudunk a hozzánk forduló magyar könyvtárak számára garantálni. A tréning során egyértelművé vált, hogy az OCLC-ban részt vevő könyvtárak kizárólag a rendszeren belül fogadnak el kéréseket, úgy tűnik tehát, ez az egyetlen mód arra, hogy az amerikai könyvtárak állományához hozzáférjünk.

Nagy izgalommal és várakozással tekintünk az OCLC használata elé. Tapasztalatainkról később részletesen be fogunk számolni.

Kürti Lászlóné osztályvezető (OSZK Könyvtárközi kölcsönzés)